

Voorgangers: dierenartsen uit vroeger tijd (43)

Henri Marie Bouley (1814-1886)

Bouley stond gedurende vijftig jaar van 1836 tot 1886 als een rots in de branding in een tijdperk, waarin zich veterinair enorme veranderingen afspeelden. Hij voer zijn eigen koers en bereikte in de toenmalige Franse wetenschappelijke wereld het hoogst bereikbare. Kortom een man, die

het verdient om extra aandacht te krijgen.

Henri Marie Bouley werd in 1814 in Parijs geboren. Zijn grootvader kwam van het plaatsje Montbard (Côte-d'Or) en had zich in 1790 in Parijs als hoefsmid gevestigd. Zijn zoon Henri Claude, geboren in 1781, werd in 1801 militair paardenarts. Hij maakte carrière en bracht het tot inspecteur-generaal, waarbij hij verantwoordelijk was voor de aankoop van nieuwe paarden, en later tot chef-paardenarts van het gehele leger. Hij nam in die functie deel aan de veldtocht naar Rusland onder Napoleon Bonaparte. Na diens val zwaaide hij in 1814 af en vestigde zich als praktiserend paardenarts in Parijs.

In dat jaar werd zijn zoon Henri Marie geboren. Tijdens diens middelbare schooltijd viel zijn buitengewone intelligentie al op. Gezien de familietraditie lag het voor de hand dat ook hij paardenarts zou worden. Hij kreeg zijn diploma in 1836 na vier jaar studie aan de school te Alfort, waar hij elk jaar de beste leerling van zijn klas was geweest. Daarna trad bij zijn vader in de praktijk. Toen echter het jaar daarop in Alfort vacatures ontstonden voor 'chef de service' nam Bouley deel aan het concours en kreeg de post onder Eugène Renault. In 1839 werd hij benoemd tot diens 'ad-joint' om onderwijs te geven in de kliniek, de chirurgie, het hoefbeslag en de gerechtelijke veeartsenijkunde. In 1845 volgde zijn aanstelling tot hoogleraar.

In de periode van 1837 tot 1866, waarin hij docent was, werd hij een begrip. Door zijn feilloze diagnostiek en zijn buitengewone chirurgische talenten, maar ook door zijn vrolijke aard, zijn innemendheid en zijn distinctie, spraken allen die hem in Alfort omringden aan met 'patron'. Hij heeft een sterke stempel gedrukt op het onderwijs en op de ontwikkeling van dertig generaties van studenten. Alfort zonder 'le patron' was haast ondenkbaar. Daarnaast was hij een vruchtbaar auteur. De eerste publicaties werden geschreven voor een agrarische encyclopedie en handelden over het exterieur van het paard. Vanaf 1841 was hij medewerker van het *Recueil de médecine vétérinaire* en vanaf 1845 tot aan zijn dood in 1886 hoofdredacteur. Hij wist dit tijdschrift op hoog niveau te brengen, vooral door zijn gave om moeilijke problemen op een heldere wijze uit te drukken.

Soms heeft hij ook wel eens een verkeerde opvatting met kracht verdedigd. Zo is hij er een tijdlang van overtuigd geweest, dat de chronische vorm van droes niet besmettelijk zou zijn. Deze misvatting heeft geleid tot grote schade aan de fokkerij en aan de Franse cavalerie.

Bouley was een uitstekend verdediger van de belangen van de dierenartsenstand. Met zijn scherpe pen viel hij in 1844 een dierenarts in Lille aan die, zich verschuilend achter het decreet van Napoleon van 1813¹, een school had opgericht om empiristen op te leiden. Deze man (Loiset was zijn naam) voelde zich in zijn goede naam aangetast en sleepte Bouley voor de rechter. Deze veroordeelde Bouley tot een boete van 200 francs schadevergoeding. De populariteit van Bouley onder zijn collega's kon door dit voorval slechts toenemen. Met woord en pen voerde hij strijd om de sociale positie van de dierenarts te verbeteren; maar ook hij slaagde er niet in om een uitoefeningswet tot stand te brengen. Het heeft in Frankrijk veel langer dan elders in Europa geduurd eer zulk een wet werd aangenomen. Deze verscheen pas op 22 juni 1938 in het *Journal Officiel*.

In 1844 was hij een van de oprichters van de *Société de médecine vétérinaire de la Seine*, die spoedig overging in de *Société Centrale de Médecine Vétérinaire de France*. In 1849 werd hij tot algemeen secretaris hiervan benoemd, een functie die hij, jaarlijks herkozen, tot aan zijn dood bleef vervullen. De door deze vereniging uitgegeven *Bulletins* bevatten tal van getuigenissen van zijn standpunten inzake actuele kwesties, alsmede rapporten en *éloges* voor de afgestorven leden.

In 1851 verscheen het eerste deel van zijn standaardwerk over de paardenhoef. Dit bevatte de anatomie en de fysiologie van de hoef, voorzien van een atlas met 32 platen. Hoewel het werk nooit is voltooid, kan men wel een indruk krijgen

¹ Dit decreet, te Moskou uitgevaardigd op 15 januari 1813, beoogde het veterinair onderwijs in het keizerrijk te reorganiseren (het bevat onder andere het besluit tot de oprichting van een school te Zutphen). Eén van de bepalingen was dat de overheden slechts van gediplomeerde veeartsen gebruik mochten maken. Voor diensten aan particulieren werd niets geregeld. Deze konden dus de hulp van empiristen blijven inroepen.

van de ontbrekende delen door de vele studies die Bouley verder nog over de hoef en de hoefziekten heeft gepubliceerd.

In opdracht van de minister van Landbouw rapporteerde hij in 1854 over de longziekte.

In 1855 trad hij toe tot de prestigieuze *Académie de médecine*. In een debat over het nut van setons² bleek zijn redenaarstalent. In de loop der jaren heeft hij er voordrachten gehouden en discussies gevoerd over tal van onderwerpen die toen aan de orde waren zoals tuberculose, droes, pokken en hondsdolheid. In 1877 werd hij met nagenoeg algemene stemmen tot voorzitter benoemd, een eer die slechts eenmaal eerder aan een dierenarts te beurt was gevallen, namelijk aan Eloy Barthélemy in 1844, die eveneens een geboren redenaar was.

In 1856 startte hij samen met Jean Reynal en een comité van hoogleraren en practici de uitgave van de *Nouveau dictionnaire pratique de médecine, de chirurgie et d'hygiène vétérinaires*, een werk dat tot 22 delen zou uitgroeien. Hiervoor schreef Bouley de hoofdstukken over het exterieur van het paard, de chirurgie en de gerechtelijke diergeneeskunde.

In 1865 kreeg Bouley de opdracht om een onderzoek in te stellen naar de bestrijdingswijze van de runderpest in Engeland. Deze had in Engeland en Nederland aan 500.000 runderen het leven gekost. Dankzij de op zijn advies genomen tijdige maatregelen kon in Frankrijk de schade zeer beperkt blijven. Het is vooral hieraan te danken geweest dat Bouley in 1866 tot de hoogste ambtelijke functie, die van inspecteur-generaal van de veterinaire scholen werd benoemd. In deze functie bleek hij niet zozeer over bestuurskwaliteiten te beschikken, maar hij was wel een succesvol verdediger van de onderwijsbelangen. Hij wist verbeteringen te verkrijgen in de huisvesting en inrichting van de scholen en in de positie van het onderwijzend personeel.

Twee jaar later werd hij benoemd tot lid van de Academie van Wetenschappen, waardoor hij in direct contact kwam met de meest vooraanstaande geleerden.

Na het overlijden van de fysioloog Claude Bernard in 1879, kwam de leerstoel aan het Museum voor Natuurlijke Historie vrij. Nadat hierop weer een fysioloog benoemd was, werd er voor Bouley een tweede leerstoel ingesteld om onderwijs te geven in de vergelijkende pathologie.

De lessen die hij hier gegeven heeft, hadden de infectieziekten tot onderwerp. Hij heeft ze in twee boeken gebundeld: *Le progrès en médecine par l'expérimentation* (1882) en *La nature vivante de la contagion. Contagiosité de la tuberculose* (1884). Niet alleen in deze voordrachten, maar ook door zijn interventies in de *Académie des Sciences* toonde hij zich een enthousiast verdediger van het werk van Louis Pasteur. Hij was een der eersten die het belang ervan voor beide takken der geneeskunde inzag. Zo is te begrijpen dat het Pasteur was die kon verklaren: 'Nul n'a plus honoré l'art vétérinaire que Bouley'.

In het laatste jaar van zijn leven viel hem de grootste eer te beurt, zijn verkiezing tot voorzitter van de Academie van Wetenschappen.

Bouley stierf op 30 november 1885. Niet minder dan tien vertegenwoordigers van geleerde genootschappen, instellingen en verenigingen hielden bij de begrafenis toespraken om zijn verdiensten te belichten. De begrafenisplechtigheid geschiedde met militaire eer omdat hij commandeur in het Legioen van Eer was. In 1889 werd in Alfort een marmeren standbeeld voor hem opgericht, ter financiering waarvan uit de gehele wereld werd bijgedragen.

Deze rubriek wordt verzorgd door leden van het Veterinair Historisch Genootschap.

A. Mathijsen en E.P.Oldenkamp

Literatuur

Jacquet J. Les premières interventions d' Henri Bouley à l' Académie de Médecine: sur l'utilité des setons. *Bull Acad Vét de France* 1986; 59: 233-41.

Leblanc C. *Éloge de Bouley*. Paris: Société Centrale de Médecine Vétérinaire de France, 1894: 43 p.

Mort de M. Henri Bouley. *Recueil de médecine vétérinaire* 1885; 23: 753-809. Tevens in: *Journal de médecine vétérinaire et de zootechnie* 1885; 36: 617-47 (met het verslag van de begrafenis en de teksten van de tien redevoeringen).

Neumann L-G.: *Biographies Vétérinaires*. Paris, 1896: 28-37.

Pilet C. Admirateur et avocat de Louis Pasteur: Henri Bouley (1814-1885). *Bull Acad Vét de France* 1985; 58: 449-454.

Thomassen MJMP. Necrologie: Henri Bouley. *Tijdschrift voor Veeartsenijkunde en Veeteelt* 1886; 13: 318-21.

² Seton of setaceum was een koord, oorspronkelijk gevlochten uit paardenharen, dat op bepaalde voorgeschreven plaatsen onder de huid gebracht werd. Een variant is de fontanel (fontinulus=kleine bron) waarbij een stuk leer of textiel werd gebruikt, dan wel de wrangwortel (het zogenaamde wortelsteken). Het achterliggende idee was dat door deze aspecifieke prikkeling bloed uit de diepergelegen gebieden waar de ziekte zetelde tezamen met de ziekteveroorzakende stoffen naar de oppervlakte werden gebracht waar zij minder schadelijk waren. De ettering die ontstond (het *pus bonum*) zou de kwade stoffen afvoeren. Deze methodes hebben tot in de eerste kwart van de 20ste eeuw nog tot de veterinaire routines behoord.